

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

-

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

-

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

-

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

-

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

-

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

-

Muita kommentteja selvityksestä?

Oikeudenkäyntikulut estävät usein oikeuden toteutumisen riita-asioissa. Kuluriskin vuoksi oikeuteen ei uskalleta mennä. Epäkohta on tunnettu, mutta sitä ei ole saatu korjattua. Pääministeri Marinin hallitusohjelman yhdeksi tavoitteeksi asetettiin toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva. Ohjelman

mukaan sovittelun käyttöä tuli vahvistaa oikeudenkäyntien vähentämiseksi. Oikeusministeriössä laaditussa selvityksessä Tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi ehdotetaan uuden sovitteluinstituutin perustamista. Sen sijaan lautakuntamenettelyä ei ehdoteta laajennettavan. Lautakuntamenettely on kuitenkin edullisin tapa tuottaa oikeusturvaa, kun se vain on riittävästi resursoitu.

Kuluttajariitalautakunnasta tehdyn tuoreen tutkimuksen mukaan (Tommi Bergman: Kuluttajariitalautakunta – menettelystä aiheutuvat kustannukset ja ratkaisusuositusten vaikuttavuus, Lapin yliopisto 2022) 40 %:lle asianosaisista ei aiheutunut menettelystä lainkaan kuluja. Jos kuluja oli aiheutunut, ne olivat kuluttajilla keskimäärin alle 130 euroa. Elinkeinonharjoittajienkin mediaanikulu oli vain 700 euroa. Jos asiamiestä oli käytetty, heidän mediaanipalkkionsa oli alle 1 000 euroa. Tutkimus kohdistui riitoihin, joissa intressit olivat 500 eurosta yli 100 000 euroon eli ne olisi periaatteessa voitu viedä myös tuomioistuimeen. Oikeudenkäyntikulut vastaavissa asunto- ja autokauppa-asioissa ovat vähintään tuhansia euroja. Tutkimus tehtiin kyselytutkimuksena ja vastauksia saatiin lähes kahdelta sadalta kuluttajalta ja elinkeinonharjoittajalta.

Tutkittuja suosituspäätöksiä oli noudatettu 80 %:ssa tapauksista. Käräjäoikeuksien tuomioihin varsinaisissa riita-asioissa tyydytään vain 60 %:ssa tapauksista ja 40 %:iin haetaan muutosta hovioikeudesta. Lautakuntien jäsenet ja sihteeristö ovat alan asiantuntijoita. Käräjäoikeuksissa erikoistuminen on heikompaa. Tutkimukseen vastanneet kuluttajat ja elinkeinonharjoittajat pitivätkin lautakuntaa luotettavampana kuin tuomioistuuimia.

Lautakuntamenettely on edullista myös yhteiskunnalle. Yhden lautakuntapäätöksen kustannus yhteiskunnalle on alle 400 euroa. Tuomioistuimessa käsitellyn varsinaisen riita-asian kustannus on varovaisestikin arvioiden vähintään tuhansia euroja.

Selvityksessä keskitytään yksinomaan sovittelumenettelyn kehittämisen arviointiin. Päätöksiin perustuva riidanratkaisu ei juurikaan saa huomiota, vaikka nimenomaan lautakuntamenettely on osoittautunut varsin tehokkaaksi ja taloudelliseksi keinoksi ratkaista riitoja. Yksityisiä lautakuntia, kuten pankki-, vakuutus- ja sijoituslautakuntaa ei edes mainita. Selvityksen ehdotukset sovittelun kehittämiseksi tuovat mukanaan paljon kustannuksia joko osapuolille tai ainakin valtiolle. Toisaalta tuomioistuinten resursseja vapautuisi. Osapuolten kuluja se ei kuitenkaan vähentäisi. Käsitksemme mukaan suurin kuluerä olisi edelleen avustajien (lakimiesten) palkkiot. Kuten edellä on todettu, esimerkiksi kuluttajariitalautakunnassa asianosaisten kulut ovat varsin pienet. Lautakuntamenettely onkin alun perin luotu sellaiseksi, ettei lainoppinutta avustajaa tarvita asian saattamiseksi lautakuntakäsittelyyn.

Vaikka sovittelu sopii useiden riita-asioiden ratkaisemiseen, sen käyttö on suhteellisen vähäistä. Esimerkiksi vuonna 2021 käynnistyneissä sovittelulain mukaisissa sovitteluissa sopimukseen päästiin 176 riita-asiassa (THL, Riita- ja rikosasioiden sovittelu 2021). Tuomioistunsovittelussa taas ratkaistiin 860 riita-asiaa. Kuluttajariitalautakunnassa päätettiin samaan aikaan lähes 7 000 asiaa, joista yli 4 000 päätöksellä. Sovittelua on pitkään pyritty kehittämään, mutta sillä ei ole saatu kuluongelmaa ratkaistua. Se ei ole kilpailukykyinen lautakuntamenettelyn kanssa. Lautakuntamenettely on maksutonta, mutta tuomioistuinsovittelussa pelkästään jo oikeudenkäyntimaksu on 270 euroa.

Se ei myöskään tarjoa ulkopuolisen tahon antamaa päätöstä, miten riita pitäisi ratkaista. Kuluttajariitalautakunnasta saatujen kokemusten mukaan riidan osapuolet kuitenkin haluavat juuri sitä. Sovittelussa he joutuvat tinkimään perusteltuina pitämistään vaatimuksista ja näin itse kantamaan vastuun siitä, että lopputulos ei ole se, mitä he pitävät oikeana. Ulkopuolisen antaman arvion kanssa on helpompi elää, vaikka se ei vastaisikaan omaa käsitystä asiasta. Koska sovittelussa

ei tehdä varsinaista päätöstä, se ei kerrytä oikeuskäytäntöä. Lautakuntapäätöksillä tehdään linjauksia, jotka ennaltaehkäisevät muita vastaavia riitoja.

Lautakuntamenettelyä on arvosteltu käsittelyajoista. Ne eivät kuitenkaan johdu systeemistä vaan resursseista. Esimerkiksi kuluttajariitalautakunnan keskimääräiset käsittelyajat saataisiin laskemaan 6-8 kuukauteen, juttutyypistä riippuen, noin puolen miljoonan euron vuosittaisella lisärahalla. Juttumäärät ovat kuluttajariitalautakunnassa kasvaneet. Yksi syy on, että kuluriskin vuoksi lautakuntaan tuodaan laajoja riitoja, jotka muutoin käsiteltäisiin tuomioistuimissa. Tuomioistuimissa taas varsinaisten riitajuttujen määrä on vähentynyt ollen nykyään vain marginaalinen osa kaikista asioista. Lautakunnat eivät nykyään pelkästään täydennä tuomioistujia vaan toimivat paljolti niiden sijasta.

Varojen ollessa rajalliset on kaikki keinot käytettävä. Sen vuoksi olisikin nyt tehdyn selvityksen lisäksi tarpeen kartoittaa, mitä eri lautakuntia Suomessa jo toimii, mikä on niiden tehokkuus, kustannusrakenne ja toimintamalli. Samalla olisi selvitettävä, millä eri alueilla lautakuntamenettelyä voitaisiin hyödyntää, joissa sitä ei jo ole. Tällaisia ovat mahdollisesti esimerkiksi asunto-osakeyhtiön sisäiset ja monet perheoikeudelliset riidat.

Vaikka monilla alueilla lautakunnan jäsenistöä ei voitaisikaan rakentaa sillä tavoin, että riidan osapuolet tulisivat edustetuiksi etutahoin tai vastaavalla tavalla kuten kuluttajariitalautakunnassa (kuluttajat ja elinkeinonharjoittajat), ei se ole este lautakunnan toimivuudelle. Kuluttajariitalautakunnassakaan kyseisen tyyppinen edustettavuus ei ole selväpiirteistä ja kattavaa. Edustettavuuden sijasta tärkeintä lautakunnan toimivuudessa on jäsenten ja sihteeristön asiantuntemus sekä riidan kohdeympäristöstä esim. asunto-osakeyhtiöistä että sitä koskevasta juridiikasta.

Korpiola Päivi
Kuluttajariitalautakunta